Cyfeirnod: 4085A2024
Dyddiad cyhoeddi: 7 Mawrth 2024

Ymchwiliad y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol i awdurdodau tân ac achub

1 Mae Archwilydd Cyffredinol Cymru yn croesawu'r cyfle i ymateb i Ymchwiliad y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol y Senedd i awdurdodau tân ac achub. Mae'r dystiolaeth isod yn crynhoi dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol mewn perthynas ag awdurdodau tân ac achub. Mae hefyd yn crynhoi'r gwaith rwyf wedi'i wneud yn ystod y blynyddoedd diwethaf o dan y pwerau a'r dyletswyddau hyn, ynghyd â rhai canfyddiadau o'r gwaith hwn y credaf a allai fod yn berthnasol i Ymchwiliad y Pwyllgor.

2 Nodaf fod rhan o Gylch Gorchwyl yr Ymchwiliad yn ymwneud â'r "newidiadau sydd eu hangen i gryfhau'r trefniadau presennol ar gyfer arolygu ac archwilio, gan gynnwys rôl cyrff allanol gan gynnwys Archwilydd Cyffredinol Cymru." O ystyried fy rôl, mae llawer o'm tystiolaeth yn canolbwyntio ar yr agwedd hon o Gylch Gorchwyl y Pwyllgor.

Dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol mewn perthynas ag awdurdodau tân ac achub

3 Mae'r adrannau isod yn crynhoi prif ddyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol mewn perthynas ag awdurdodau tân ac achub yng Nghymru. Mae'r dyletswyddau hyn yn darparu set gymharol gynhwysfawr os braidd yn gymhleth o ddyletswyddau sy'n cwmpasu archwilio cyfrifon, trefniadau i sicrhau gwerth am arian a gwelliant parhaus, cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy a'r astudiaethau a gynlluniwyd i wneud argymhellion i wella gwerth am arian wrth gyflawni swyddogaethau a gwella rheolaeth ariannol neu reoli eraill. (Mae gan yr Archwilydd Cyffredinol hefyd bŵer i ymgymryd ag astudiaethau eraill o wasanaethau.)

4 Rwy'n ymwybodol bod Llywodraeth Cymru yn bwriadu disodli'r drefn wella a nodir ym Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 ar gyfer awdurdodau tân ac achub. Er fy mod yn ymwybodol nid yw manylion y drefn newydd wedi'u cwblhau eto.

Archwilio Cyfrifon

5 Mae awdurdodau tân ac achub, fel cyrff llywodraeth leol, yn dod o dan ofynion Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 mewn perthynas ag archwilio cyfrifon. O dan y Ddeddf hon, mae'n ofynnol i'r Archwilydd Cyffredinol archwilio cyfrifon awdurdodau tân ac achub bob blwyddyn. Mae Adran 17 o Ddeddf 2004 yn ei gwneud yn ofynnol iddo fodloni ei hun wrth wneud hynny:

- bod y cyfrifon yn cael eu paratoi yn unol â Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) (a wnaed o dan adran 39);
- eu bod yn cydymffurfio â gofynion yr holl ddarpariaethau statudol eraill sy'n berthnasol i'r cyfrifon;
- bod arferion priodol wedi'u harsylwi wrth lunio'r cyfrifon;
- bod y corff wedi gwneud trefniadau priodol ar gyfer sicrhau economi, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd wrth ddefnyddio adnoddau; (Gweler rhagor o fanylion am hyn isod o dan yr adran 'Archwiliad Perfformiad').

Archwilio Perfformiad

6 Mae gwaith archwilio perfformiad mewn awdurdodau tân ac achub yn cael ei wneud o dan ystod o ddarpariaethau deddfwriaeth. Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 yn dal i fod yn berthnasol i awdurdodau tân ac achub, ac nid yw'n berthnasol bellach i brif gynghorau neu barciau cenedlaethol. O dan y Mesur, mae'n ofynnol i awdurdodau tân ac achub roi trefniadau ar waith i wneud gwelliannau parhaus, gan gynnwys cynlluniau ac adroddiadau cysylltiedig, ac mae'n rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu a yw pob awdurdod wedi bodloni'r gofynion hyn.

7 Mae hyn yn cynnwys archwiliad o gynllun gwella blynyddol pob awdurdod tân ac achub, ac archwiliad o adroddiad perfformiad blynyddol pob awdurdod tân ac achub. Yn dilyn yr archwiliadau hyn, mae'r Archwilydd Cyffredinol yn cyhoeddi tystysgrif gan gynnwys ei farn ynghylch a yw pob awdurdod tân ac achub wedi cydymffurfio â gofynion y Mesur mewn perthynas â phob dogfen ai peidio. O dan y Mesur, mae'n ofynnol i'r Archwilydd Cyffredinol hefyd gynnal asesiad a datgan a yw'n credu ar sail yr asesiad hwnnw ei fod yn credu bod pob awdurdod tân ac achub yn debygol o fodloni gofynion Rhan 1 o'r Mesur, sy'n ymwneud yn bennaf â rhoi trefniadau ar waith i sicrhau gwelliant parhaus.

8 O dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, mae'n ofynnol i'r Archwilydd Cyffredinol asesu i ba raddau y mae

awdurdodau tân ac achub yn gweithredu yn unol â'r pennaeth datblygu cynaliadwy wrth bennu eu hamcanion llesiant a chymryd camau i'w cyflawni.

9 Fel y nodwyd uchod, o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004, mae'n ofynnol i'r Archwilydd Cyffredinol hefyd gael ei fodloni'n flynyddol bod pob awdurdod tân ac achub wedi rhoi trefniadau priodol ar waith i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio ei adnoddau.

10 Fel arwydd o gwmpas y gwaith archwilio perfformiad a wnaed bob blwyddyn i fodloni gofynion archwilio'r Mesur, elfen 'trefniadau priodol' Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, y ffi archwilio ddangosol ar gyfer 2023-24 ar gyfer yr elfen hon o'm gwaith archwilio ym mhob awdurdod tân ac achub oedd £16,380. Yn dibynnu ar y gymysgedd o staff dan sylw, mae hyn yn cyfateb i oddeutu 20-25 diwrnod o amser staff i gyflawni dyletswyddau o dan dri darn gwahanol o ddeddfwriaeth. Gallaf gynyddu'r ffioedd a godir i gorff unigol lle nodir cymhlethdod neu risgiau archwilio ychwanegol, ond ni allaf godi mwy na'r gost lawn o gyflawni'r swyddogaethau hyn. Fodd bynnag, o ystyried maint cymharol cyllidebau awdurdodau tân ac achub a'r angen i fod yn gymesur, mae swm y ffi a godir, a lefel y gwaith archwilio a wnaf yn sylweddol is nag er enghraifft mewn awdurdodau unedol.

11 Mae hefyd yn ofynnol i'r Archwilydd Cyffredinol ymgymryd â rhai Astudiaethau Llywodraeth Leol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004. Mae'r astudiaethau hyn fel arfer yn ymwneud â chyflawni swyddogaethau prif gynghorau, ond mae'r dyletswyddau o dan y ddeddfwriaeth hon hefyd yn cynnwys awdurdodau tân ac achub ac awdurdodau'r parciau cenedlaethol.

Canfyddiadau allweddol o waith archwilio diweddar

12 Rwyf wedi dod i'r casgliad yn gyson bod awdurdodau tân ac achub wedi paratoi datganiadau ariannol sy'n 'wir ac yn deg' heb unrhyw ganfyddiadau nac argymhellion arwyddocaol sy'n benodol i'r datganiadau ariannol na'r prosesau ariannol allweddol.

13 Rwyf hefyd wedi dod i'r casgliad yn gyson bod awdurdodau tân ac achub wedi cydymffurfio â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

14 Trwy fy rhaglenni archwilio perfformiad blynyddol diweddar rwyf wedi gwneud sylwadau ar faterion llywodraethu mewn awdurdodau tân ac

achub. Lle bo'n berthnasol, rwyf wedi crynhoi'r cyfeiriadau hyn mewn perthynas ag Awdurdod Tân ac Achub De Cymru isod.

15 Yn 2023 fe wnes i adrodd ar 'Gostwng Galwadau Tân Diangen' ym mhob awdurdod tân ac achub. Cyhoeddais adroddiad fy nghanfyddiadau yn ymwneud ag Awdurdod Tân ac Achub De Cymru ym mis Gorffennaf 2023.[1] Deuthum i'r casgliad bod yr Awdurdod wedi gwneud cynnydd yn ei ddull o reoli larymau ffug tân. Bydd gwneud gwell defnydd o ddata a dysgu o rywle arall yn nodi cyfleoedd i reoli perfformiad a risgiau yn well.

16 Yn 2022 adroddais ar Leihau Allyriadau Carbon ym mhob awdurdod tân ac achub. Cyhoeddais adroddiad fy nghanfyddiadau yn ymwneud ag Awdurdod Tân ac Achub De Cymru ym mis Gorffennaf 2022.[2] Ar y cyfan, dywedais fod yr Awdurdod yn creu'r seilwaith cywir i ddod yn garbon niwtral erbyn 2030 ond bod angen iddo gyflawni ei dargedau uchelgeisiol a mynd i'r afael â rhai risgiau mawr.

17 Yn 2021 fe wnes i adrodd ar 'Gydnerthedd Corfforaethol' ym mhob awdurdod tân ac achub. Cyhoeddais adroddiad fy nghanfyddiadau yn ymwneud ag Awdurdod Tân ac Achub De Cymru ym mis Gorffennaf 2021.[3] Yn yr adroddiad, deuthum i'r casgliad mewn perthynas â llywodraethu bod gan yr Awdurdod systemau llywodraethu priodol ond nid yw craffu ar benderfyniadau a dwyn swyddogion i gyfrif bob amser yn rhoi digon o sicrwydd bod yr holl risgiau corfforaethol mawr yn cael sylw.

18 Ym mis Ionawr 2022 fe wnes i adrodd ar fy astudiaeth o weithio ar y cyd rhwng y Gwasanaethau Brys[4]. Mae ein hadroddiad yn awgrymu bod cydweithio 'golau glas' y gwasanaeth brys yn tyfu'n araf ond mae angen newid sylweddol mewn gweithgarwch er mwyn sicrhau'r effaith fwyaf posibl a gwneud y defnydd gorau o adnoddau.

19 Er nad yw'n waith archwilio penodol, mae'n berthnasol nodi nad wyf wedi derbyn unrhyw adroddiadau neu ohebiaeth chwythu'r chwiban mewn perthynas â diwylliant Awdurdod Tân ac Achub De Cymru.

[1] Awdurdod Tân ac Achub De Cymru – Gostyngiad Mewn Galwadau Tân Diangen | Archwilio Cymru

[2] Awdurdod Tân ac Achub De Cymru – Lleihau Allyriadau Carbon | Archwilio Cymru

[3] Awdurdod Tân ac Achub De Cymru – Adroddiad Cydnerthedd Corfforaethol | Archwilio Cymru

[4] Cydweithio rhwng y Gwasanaethau Brys | Archwilio Cymru

20 Er nad yw'n ganfyddiadau archwilio, yn fy ymateb[5] i ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar ei Phapur Gwyn yn 2019 ar 'Ddiwygio'r Awdurdodau Tân ac Achub yng Nghymru', sylwais hefyd ar sawl thema y gallai'r Pwyllgor eu hystyried yn berthnasol i'w Ymchwiliad. Roedd y rhain yn cynnwys nad oedd y Papur Gwyn yn rhoi ystyriaeth ddigonol i gydraddoldeb ac amrywiaeth mewn perthynas â'r rhai sy'n rheoli ac yn craffu ar wasanaethau.

21 Yn fy ymateb, roeddwn hefyd yn cydnabod y teilyngdod mewn awdurdodau lleol sy'n parhau i enwebu aelodau'r awdurdod tân ac achub. Awgrymais fod angen i Lywodraeth Cymru sicrhau bod y broses enwebu yn deg ac yn dryloyw er mwyn sicrhau cynrychiolwyr sydd â statws digonol, sgiliau a chapasiti. Awgrymais hefyd y byddai'n ddefnyddiol annog awdurdodau i geisio creu byrddau tân ac achub cynhwysol a chynrychioliadol. Nodais hefyd y gallai fod yn ddefnyddiol ystyried dulliau amgen o fannau eraill i annog cyfleoedd i awdurdodau tân ac achub gyflogi'r doniau gorau a sicrhau uwch dîm arwain mwy amrywiol.

22 Yn fy ymateb, sylwais hefyd y byddai'n ddefnyddiol pe bai'r cynigion yn y Papur Gwyn yn cyd-fynd â Fframwaith Cenedlaethol wedi'i ddiweddaru ar gyfer Gwasanaethau Tân ac Achub. Amlygais yr angen i ystyried yn fanylach sut y mae'r newidiadau arfaethedig ynghlwm â hyn gyda mwy o ffocws ar Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a chyfrifoldebau awdurdodau tân ac achub o dan hyn.

23 Yn seiliedig ar rai o'r materion a'r risgiau a nodir uchod yn ogystal ag amlygwyd drwy fy ngwaith archwilio, rwyf wedi blaenoriaethu llywodraethu awdurdodau tân ac achub fel un o nifer cyfyngedig o astudiaethau llywodraeth leol yr wyf yn eu cynnal bob blwyddyn. Wrth benderfynu cynnal astudiaeth o'r raddfa hon, roeddwn hefyd yn wybyddus, er bod prif gynghorau wedi bod yn destun diwygiad deddfwriaethol diweddar, nid yw hyn wedi bod yn wir am awdurdodau tân ac achub. Mae'r astudiaeth hon yn ychwanegol at fy rhaglen flynyddol o waith archwilio ariannol a pherfformiad sy'n cael ei ariannu o ffioedd archwilio. Roeddwn eisoes wedi nodi angen i ymgymryd â'r astudiaeth hon cyn dechrau'r Adolygiad Diwylliant a gynhaliwyd yn Awdurdod Tân ac Achub De Cymru.

24 Mae fy astudiaeth o lywodraethu'r awdurdod tân ac achub ar y gweill, ac rwy'n bwriadu cyhoeddi canfyddiadau'r astudiaeth hon ym mis Gorffennaf 2024. Byddai'n rhy gynnar i roi syniad o ganfyddiadau'r

[5] Ymgynghoriad ar Ddiwygio'r Awdurdodau Tân ac Achub yng Nghymru - Ymatebion i'r Ymgynghoriad 31 i 60

astudiaeth hon ar hyn o bryd gan fod tîm yr astudiaeth yn dal i fod wrthi'n casglu tystiolaeth.

Gwaith Archwilio'r Dyfodol

25 Rwy'n bwriadu parhau â'm Hastudiaeth Llywodraeth Leol i lywodraethu awdurdodau tân ac achub. Ar hyn o bryd rwyf hefyd yn bwriadu ymgymryd â gwaith archwilio lleol sy'n canolbwyntio ar ddull yr awdurdodau tân ac achub o atal tân risg uchel wedi'i dargedu.

26 Yn dilyn yr Adroddiad Adolygiad Diwylliant annibynnol i Awdurdod Tân De Cymru ac ymyrraeth ddilynol Llywodraeth Cymru, Ymchwiliad y Pwyllgor hwn a'm hastudiaeth barhaus i lywodraethu awdurdodau tân ac achub, byddaf yn myfyrio ar fy ngwaith archwilio arfaethedig yn yr awdurdodau tân ac achub.

27 Bydd hyn yn cynnwys ystyried a oes angen unrhyw waith archwilio ychwanegol. Wrth wneud hynny, byddaf hefyd yn parhau i gysylltu â Llywodraeth Cymru, gan gynnwys y Prif Gynghorydd Tân ac Achub ac Arolygydd Cymru, ac ystyried unrhyw weithgaredd arolygu a gynlluniwyd.